

IN TEMPORE BELLI,

avagy harci zenék a 17. századból

Marc'Antonio Negri (?-1624):

Affetti amorosi a Tre Voci. Nouamente Composti, & dati in luce. Col suo Basso Continuo.
Libro secondo (1611) — Sonata terza

Georg Daniel Speer (1636-1707):

Musicalisch-Türckischer Eulen-Spiegel (1688) — Intrada, Kosaken, Pohlnisch,
Wallachisches, Moscowitisch, Pohlnisch, Hungarisch, Hungarisch Ballet

Andrea Falconieri (1585/6-1656):

Il primo libro di Canzone, Sinfonie, Fantasie, Capricci, Brandi, Correnti, Gagliarde,
Aleman, Volte (1650) — 20. Battaglia de Barabaso yerno de Satanas

Marco Uccellini (1603/10-1680):

Sinfonie Broscarecie, op. 8 (1660) — Symphonia 34 („A Gran Battaglia”)

Nicola Matteis (?-1713 után):

Other Ayrs Preludes Allmands Sarabands &c with full stops for the Violin
By Nicola Matteis. The 2nd Part. (1676) — Violino solo, ad imitatione della Trombetta

Bernardo Storace (fl. 17. század):

Selva di varie compositioni d'intavolatura per cimbalo ed organo (1664) — Ballo della
battaglia
[Németh Zsombor trió-átirata]

Georg Daniel Speer (1636-1707):

Musicalisch-Türckischer Eulen-Spiegel (1688) — Pohlnisch, Pohlnisch, Griechisch,
Pohlnisch, Kosaken, Rusnaken, Pohlnisch, Pohlnisch Ballet

Johann Caspar Kerll (1627-1693):

Battaglia (fl. 17. század)

Johann Jakob Walther (ca. 1650-1717):

Hortulus chelicus (1688) — 1. Preludio, Aria, Corrente, Sarabanda, Giga, Finale

Georg Daniel Speer (1636-1707):

Musicalisch-Türckischer Eulen-Spiegel (1688) — Moscowitisch, Hungarisch, Hungarisch,
Hungarisch, Hungarisch, Wallachisches, Kosaken, Griechisch Ballet

Johann Joseph Fux (1660-1741):

Synfonia à 3, K 331 (ca. 1701)

A MŰVEKRŐL

A *battaglia* olasz szó, jelentése: harc, csata. A kifejezés emellett egy zenei műfajt is jelöl, amelybe – nem meglepő módon – olyan művek tartoznak, amelyek valamilyen formában harci zajokat utánoznak. A battagliák virágkora az 1530 és 1730 közötti időszak, de már a 15. században, illetve még a 19. század elején is keletkeztek ebbe a műcsoportba sorolható művek. A műfaj tulajdonképpeni prototípusának Clément Janequin (1485–1558) 1528-ban megjelent *La guerre* (A háború) című kórusműve tekinthető: a darab második része a korábbi harci zenék tradíciójából merítve kristályosította ki azokat a zenei eszközöket, amelyek minden későbbi battagliának meghatározója és jellemzője maradt. Ilyen eszközök az élénk hangrepetíciók, a hangzattörések, a szűk ambitusú menetek és a kánonszerű torlasztások, illetve a trombitaszignál- és dob-utánzatok. Ezek a sokszor önmaguk körül forgó figurák legtöbbször egy tartott hang, vagy két hang váltakozása felett szólaltak meg. A 17. századi harci zenékből merítő hangverseny első számaként elhangzó Marc'Antonio Negri-kompozíció, illetve Marco Uccellini minimal arthoz közelítő *A Gran Battaglia* (A nagy csata) című műve példazzák legjobban az előbbieket, de nem szabad megfeledkezni Nicola Matteis trombitát utánzó, szólóhegedűre írt darabjáról sem.

A battagliákba a harci zajok mellett azonban sokszor népzeneből (főleg a népszerű dallamokból és kevésbé a parasztszeneből) származó idézetek is megszólaltak. A daléneklés ugyanis a katonák harcba vonulásának tartozéka lehetett, talán a harci elszántságot stimuláló csatakiáltásokkal rokon módon. A hangszeres battagliákban megjelenő, a kor legismertebb dalai közé tartozó dallamok köre a zenei eszközökhöz hasonlóan szűk volt; a leggyakoribb közülük a „Girometta” és a „La bella Franceschina”. Ez a két dallam a koncert kvázi szignáljaként felcsendülő Negri-kompozícióban hallható: a darab második felében az primhegedű az első, a szekund pedig a második dallamot intonálja. A „Girometta” Andrea Falconieri az eddig említett darabokhoz képest sokkal absztraktabb *Battaglia de Barabaso yerno de Satanas* (Barabásnak, a sátán fiának battagliája) című kompozíciójának a végén köszön vissza, míg a „La bella Franceschina” némileg variált alakban a két billentyűs műben, Johann Caspar Kerll Battagliájában illetve Bernardo Storace *Ballo della battaglia* című orgonadarabjának rondótémájában érhető tetten (utóbbi ezúttal két hegedűre és basso continuoóra hangszerelt változatban szólal meg).

Ugyan az ismert latin közmondás szerint fegyverek közt hallgatnak a múzsák, ám erre szép számmal találni ellenpéldát a 17. század zeneművészetében is. Johann Jakob Walther a háborúk által sújtott német területeken írta hegedűdarabjait, többek között a koncerten megszólaló *Hortulus chelicus* sorozat első szvitjét is, amely sötét hangvételével reflektál saját korára. A „magyar Simplicissimus” álnéven publikáló Daniel Speer pedig a törökökkel harcba álló Magyar Királyságban tett utazása nyomán írta meg *Musicalisch-Türckischer Eulen-Spiegel* című daljátékát, amelynek táncjátékaiban több részletben szólalnak meg a mai este folyamán. Szintén a törökökhöz kapcsolódik Johann Joseph Fux műve is: a szerző Bécs 1683-as ostromát idézte fel a századfordulón írott művében.

(NZs)

SIMPLICISSIMUS

Németh Zsombor, Vizeli Máté - barokk hegedű

Virág Mátyás - barokk cselló, Király Tamás - háromhúros bőgő, Harmath Dénes - csembaló